

BALTISTIKA LUTHERIO KONFERENCIJOJE LUKOJE

2022 m. lapkričio 21–22 d. San Cerbone vienuolyno komplekse prie Lukos (Lucca, Italija) vyko Pizos universiteto paremta konferencija „Declinazioni europee del lessico religioso-politico di Lutero: Germania e Baltico, Francia e Russia“, skirta Martino Lutherio religijai ir politinei leksikai, jos įtakai įvairioms Europos kalbinėms tradicijoms. Konferenciją surengė minėto universiteto Filologijos, literatūros ir kalbotyros departamentas.

Konferencijos pavadinimas rodo, kad jos fokusas buvo orientuotas į keturis geografinius, kultūrinius bei kalbinius plotus, t. y. Vokietiją, (rytų) Baltiją, Prancūziją ir Rusiją. Verta pabrėžti, kad moksliniame renginyje palyginti daug dėmesio buvo skirta baltistikos temoms: pranešėjų iš viso buvo 13, iš jų keturi

– baltistai. Dar dalyvavo keturi slavistai, tiek pat germanistų, viena istorikė.

Didžiausią visų pranešėjų dalį sudarė Pizos universiteto mokslininkai. Tai suprantama, mat konferencija buvo numatyta kaip šitos institucijos finansuoto projekto „PRA 2020“ baigiamasis įvykis. Trejų metų (2020–2022 m.) trukmės projekte dirbo vienuolika Pizos universiteto tyrėjų, kuriems vadovavo projekto koordinatorius prof. Pietro U. Dini. Tyrimuose buvo atsižvelgta į skirtingų laikotarpių (XVI–XX a.) ir kalbinių-kultūrinių kontekstų dokumentus, priskirtinus bendrajai iš Reformacijos paveldėtai mąstysenai. Laikydamasis bendros liuteroniškosios tematikos, kiekvienas mokslininkas gilinosi į specifinius klausimus pagal asmeninius mokslinius interesus ir pasinaudojo

savo disciplinos (filologijos, lingvistikos, tekstologijos, literatūros kritikos ir istoriografijos, istoriografinės analizės) būdingais metodais.

Projekto dalyviams baigiamoji konferencija suteikė galimybę pasidalyti tyrimų rezultatais, atvirose diskusijose aptarti pasiūlytą tematiką iš įvairių perspektyvų. Be „vietinių“ dalyvių, į konferenciją buvo pakviesti trys užsienio pranešėjai, t. y. du baltistai Diego Ardoino (Bernas, Vilnius), Ilja Lemeškinas (Praha) ir slavistas Fedoras Poljakovas (Viena).

Projekto vadovui tarus trumpą sveikinimo žodį, konferenciją pradėjo pirmasis kviestinis pranešėjas D. Ardoino, skaitęs pranešimą „Confini e discriminati linguistici nel contesto multiculturale e plurilingue della Prussia tra Riforma e Controriforma“. Jame buvo pristatyta trumpa Prūsijos istorijos apžvalga ir šioje teritorijoje Reformacijos laikais įsivyravusi daugiakalbystė, jos atsiradimo prielaidos ir pasekmės. Ypatingas dėmesys buvo skirtas pirmiesiems prūsų etnonimo paminėjimams. Antroje pranešimo dalyje buvo analizuotas gerai žinomo posakio *Deus does dantes, Deus does geitka* variantas, paliudytas L. Thurneysserio *Onomasticum* (1583). Jis tradiciškai laikomas prūsų kalbos teksteliu, tačiau lingvistinė bei tekstologinė jo analizė kartu su pranešėjo surinktų ekstralingvistinių duomenų gausa leidžia daryti išvadą, kad minėtas posakis veikiau priskirtinas prie senosios lietuvių kalbos tekstyno.

Antroje sesijoje buvo skaityti du baltistiniai pranešimai. Adriano Cerri pristatė darbą apie Kristijoną Donelaitį. Išanalizavęs poeto raštus vokiečių, lietuvių ir lotynų kalbomis, pranešėjas rekonstravo jo kalbos ideologiją. Buvo parodyta, kad kalbinė, sielovadinė ir pedagoginė Donelaičio veikla kai kuriais atžvilgiais primena Lutherio veiklą, tačiau nuo jos skiriasi įvairiais bruožais, kurie geriau suprantami atsižvelgiant į Šviesimo epochos mąstymo įtaką Donelaičio pasaulėvaizdžiui. Iš čia kilo mintis, kad kunigas-poetas reprezentuoja naują „apšviestojo protestanto“ tipą. Pietro U. Dini savo pranešimu „Sul metodo ermeneutico nello studio dell'*Enchiridion* di Lutero in prussiano antico“ atkreipė klausytojų dėmesį į Lutherio mažojo katekizmo vertimų į baltų kalbas svarbą, pabrėžė šių tekstų unikalumą baltistikai, ypač prūsistikai. Pristatęs vadinamąjį „hermeneutinį metodą“, baltistas lyginamąją-kontrastyvinę analizę pritaikė konkrečiam atvejui, t. y. pr. *senpackai* (III 121₇). Aiškinant šio žodžio semantiką ir struktūrą buvo atsižvelgta į jo atitikmenis tuometiniuose lietuvių ir latvių kalbų vertimuose, taip pat į vokiečių aukštaičių bei žemaičių šaltinius.

Kitus pirmos konferencijos dienos pranešimus skaitė istorikė Cristina Cassina, nagrinėjusi M. Lutherio suvokimą XIX a. Prancūzijoje, ir keturi slavistai. Kviestinis pranešėjas F. Poljakovas paašškino poeto Levo L. Kobylinskio-Élliso santykius su liuteronybe, Marco Sabbatini pabrėžė liuteronybės įtaką rusų dekabristų kultūrai XIX a.

pirmojoje pusėje. Stefano Garzonio kritiškai palygino liuteroną vaizdavimą dviejuose Tiučevo ir Mandelštamo eilėraščiuose, o Iris Karafillidis aptarė Šventojo Maksimo Graiko piktus raštus prieš Lutherį dėl šventųjų ikonų garbinimo.

Antrąją konferencijos dieną pradėjo baltistas ir slavistas Ilja Lemeškinas, skaitęs pranešimą rusų kalba *Библия руска (1517–1525) – Biblia Deusch (1522–1534). Textus receptus у М. Лютера и в пражско-виленских изданиях «итальянского садовника» Франческо Скорина*. Domėjimąsi šia tema liudija ir autoriaus neseniai paskelbta knyga *Pranciškaus Skorinos portretas* (Vilnius, Praha, 2022).

Paskutinius keturis pranešimus skaitė germanistai. Marina Foschi tyrinėjo individualumo raidą Lutherio leksikoje ir aptarė santykius tarp vokiečių leksemų *Person, Individuum* ir *Kreatur*. Patrizio Malloggi išanalizavo būsimąjį laiką raišką Lutherio traktate *An den christlichen Adel deutscher Nation von des christlichen Standes Besserung*. Marianne Hepp nagrinėjo semantinį lauką *Erziehung/Bildung* Lutherio raštuose ir aptarė jam būdingų veiksmažodžių *erziehen, bilden, lernen/lehren* ir *lesen* se-

mantinę raidą. Paskutinė pranešėja Benedetta Rosi pristatė priežasties aplinkybės sakinių raišką Lutherio tekste *Von der Freiheit eines Christenmenschen* ir iliustravo skirtingų formų *dann/denn* ir *dieweil/weil* vartojimą.

Įkvėpti XII a. vienuolyno orumo ir gražių jį supančių miškų ramybės konferencijos dalyviai aktyviai prisidėjo prie diskusijų, pasidalijo idėjomis. Ypač produktyvūs buvo neformalieji bendravimo momentai. Baigiamajame posėdyje dalyviai vienu balsu pareiškė pageidavimą toliau pratęsti bendradarbiavimą, o prieš atsisveikinant buvo pasiūlyta ne viena tarpdalykinė tema, kuria ateityje galėtų pasidomėti įvairių sričių kalbininkai, filologai, literatūrologai.

Pranešimų pagrindu parašytų straipsnių rinkinį numatoma spausdinti bei išleisti *open access* forma 2023 m. antrojoje pusėje.

Apibendrinant, reikia pabrėžti, kad baltistika vaidino svarbų vaidmenį šioje konferencijoje. Visada džiugu, kai ji sulaukia dėmesio tarptautiniuose ir tarpdalykiniuose kontekstuose.

Adriano CERRI
[adriano.cerri@unipi.it]